

ძველი ქართული ლიტერატურის ძირითადი მიმართულება „გაბაასება“

ზოიძე ინგა

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: zoidze.inga@gmail.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2023.15>

ქართული ლიტერატურის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში უამრავი საინტერესო მემკვიდრეობაა შექმნილი, რომელიც მდიდარია ჟანრის მრავალსახეობით, რაც მეტყველებს ქართველი ხალხის უზადო ლიტერატურულ გემოვნებაზე და ამ შედეგში იქნა გამოხატული, გადმოცემული ქართველთა ნააზრევი. ქართული ლიტერატურა ზოგადად ჟანრთა მრავალსახეობით გამოირჩევა XVI-XVIII საუკუნეებში. სწორედ ამ პერიოდში განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა გაბაასების (დიალოგის ფორმით გადმოცემული კამათი) ჟანრი.

საკვანძო სიტყვები: გაბაასება, ლიტერატურა, ეპოქა, ფოლკლორი, დიდაქტიკა, ისტორია.

XVI-XVIII საუკუნეების ქართულ ლიტერატურაში გაბაასება საკმაოდ გავრცელებული ფორმაა, ამ ეპოქის პოეტი წერს ერთ ან რამდენიმე გაბაასებას. მაგალითად, თეიმურაზ პირველი, რომლის კალამს ეკუთვნის “შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა“, “გაბაასება ღვინისა და ბაგისა“. მას შემდეგ გაბაასება გაბატონებულ ჟანრად იქცევა და მის კვალს მიჰყვება შემდეგში არჩილი; “გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთაველისა, “გაბაასება კაცისა და სოფლისა“, თეიმურაზ მეორის კალამს ეკუთვნის ასევე „სარკე თქმულთა ანუ დღისა და ღამის გაბაასება“; დავით გურამიშვილის „კაცისა და საწუთროსაგან ცილობა და ბჭობა; ერთმანეთის ძვირის ხსენება“. გაბაასების ასეთ პოპულარობას განაპირობებს ის ფაქტი, რომ ამ ტიპის ნაწარმოებებში გამოიყენება შედარება, შეპირისპირება, ბაასი, ერთმანეთის ძვირის ხსენება, გაბაასების ჟანრის თზულებებში ასახულია ეპოქის ეთიკურ-ესთეტიკური და სოციალურ-პოლიტიკური შეხედულებები. თუმცა ჩამოთვლილთაგან გაბაასების მთავარი ნიშანი მაინც დიალოგია. დიალოგი - ორ პირთა ბაასს ნიშნავს, რომელიც ასევე ხელს უწყობს ჭეშმარიტი აზრის ჩამოყალიბებას... აღორძინების ხანის მწერლობაში ლიტერატურული ჟანრის - „გაბაასების“ პოპულარობა განპირობებულია სპარსულის გავლენით, უნდა აღინიშნოს, რომ გაბაასება ჩვენში ძველთაგანვე ყოფილა პოპულარული. განსაკუთრებით ხალხურ

ზეპირსიტყვიერებაში. სინტერესოა ის ფაქტი, რომ ჩვენში საკმაოდ გავრცელებული ყოფილა „სიკვდილისა და სიცოცხლის გაბაასება“. საყურადღებოა ისიც, რომ გაბაასებისას ასევე მნიშვნელოვანია“ ცა და დედამიწის“ გაბაასება. თუმცა, დიალოგურად შექმნილი ყველა ლექსი გაბაასებად არ ჩაითვლება. გაბაასების უმარტივეს ნიმუშს წარმოადგენს ფშავ-ხევსურეთში გავრცელებული „კაფიობა“. ხალხური გაბაასება უფრო ადრეული უნდა იყოს, ვიდრე XVI-XVIII საუკუნეების ლიტერატურული ჟანრი . გაბაასება უცხო არ ყოფილა ანტიკური და შუა საუკუნეების ხალხთა ისტორიისათვის. ის დიდი პოპულარობით სარგებლობდა არც ისე შორეულ წარსულშიც. რაც შეეხება გაბაასებას ქართულ ლიტერატურაში გვხვდება XVI საუკუნის დასაწყისში. ეს იყო სერაპიონ საბაშვილის სამ სტროფიანი ლექსი. თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ამ ლიტერატურულ მიმდინარეობას საფუძველი მაინც თეიმურაზ პირველმა ჩაუყარა და მას შემდეგი პერიოდის მწერლები აქტიურად იყენებდნენ. კერძოდ, არჩილი, თეიმურაზ მეორე, დავით გურამიშვილი.ა

ქართული გაბაასება უცხო ქვეყნების გაბაასებისაგან გამოირჩევა იმითაც, რომ აქ დასკვნის გამოტანის უფლება რჩება მკითხველს, რაც კიდევ უფრო აძლიერებს ინტერესს გაბაასების ჟანრის ნაწარმოებების მიმართ. ამის დამსახურებად უნდა მივიჩნიოთ ისიც ,რომ გაბაასების ჟანრის ნაწარმოებები ინტერესს მოკლებული არც დღეს არის.ამიტომაც ზემოთ მოხსენებული მიზეზები უფლებას გვაძლევს ,დიდი უპირატესობა მივანიჭოთ უცხოურ ლიტერატურასთან შედარებით.

თეიმურაზ მეორემ, ადრე არსებული თემატიკის მიმდევრობის გარდა, ფართოდ გამოიყენა თეიმურაზ პირველისა და არჩილის მიერ ქართულ ლიტერატურაში დამკვიდრებული გაბაასების ჟანრი,. თეიმურაზ მეორის ნაწარმოებთაგან ამ ჟანრის არის „სარკე თქმულთა „ანუ“დღისა და ღამის გაბაასება“,რომელსაც ხელნაწერებში საკმაოდ დიდი სათაური აქვს,მსგავსი ბჟანრის ნაწარმოები სპარსულ ლიტერატურაშიცაა ცნობილი,კერძოდ ასადი ტუსელის შემოქმედებაში,თუმცა თეიმურაზ მეორის გაბაასებას საერთო არაფერი აქვს სპარსულთან.

ამრიგად, შეგვიძლია ვიფიქროთ,რომ ქართული კულტურა ,რომელიც ქართულ წიაღშია აღმოცენებული,მხარს უსწორებს მოწინავე ქვეყნების ლიტერატურულ შედეგებს.ის ასახავს ქართველი ხალხის ისტორიულ ეპიზოდებს და პროცესებს. შესაბამისად მას ქმნიდა ქართველი ხალხი და ვარაუდი იმის შესახებ,რომ რომელიმე მიმდინარეობა გადმოღებული ,ან ნასესხებია, საფუძველს მოკლებულია. საქართველო, როგორც განსაკუთრებულად გამორჩეული თავისი ისტორიული წარსულით და გეოპოლიტიკური მდებარეობით ხშირად განიცდიდა სხვა კულტურების გავლენა. თუმცა უამრავმა კვლევამ ნათელჰყო ის ფაქტი,რომ

გაბაასება საქართველოში ძველთაგანვე გაბატონებული ჟანრი იყო, ამას ადასტურებს ხალხური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები, მაგალითად კაფიობა.

ლიტერატურა:

1. https://www.bsu.edu.ge/text_files/ge_file_14345_1.pdf
2. ბარამიძე ალ., თეიმურაზ მეორე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, კ. კეკელიძისა და ალ ბარამიძის რედაქტორობით, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1987
3. .გრიგალაშვილილ., კვლავ ძველი ქართული მწერლობის პერიოდებისა და მიჯნებისათვის, თბ., 2008
4. გურამიშვილი დ., `დავითიანი, მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა, თბ., 1977
5. 3. ზოიძე ი. აღორძინების ხანის მწერლობა, მისი ძირითადი მიმართულება და დანიშნულება, ჟურნალი „განათლება“, თბილისი, 2(29) 2020

Inga Zoidze

Shota Rustaveli StAte University

The Main direction of Ancient Georgian Literature is “Gabaaseba

Abstract

In the history of ancient Georgian literature. A lot of interesting heritage has been created, which is rich in a variety of genres, which speaks of the flawless literary taste of Georgian Khali and in this masterpiece, the thought of Georgians was expressed and conveyed. Georgian literature is generally characterized by a variety of genres in the XVI-XVIII centuries. It was during this period that the genre of gabaaseba was particularly popular.

Key words: Gabaaseba, literature, era, folklore, didactics, history

რეცენზენტი: პროფესორი ომარ გვეტაძე